

SISTEMUL INFORMAȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA: MODERNIZAREA ACESTUIA ÎN URMA INTEGRĂRII EUROPENE A ȚĂRII

Andrian MUNTEANU

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul reprezintă o analiză a dezvoltării tehnologiilor informaționale și a comunicațiilor prezente în țara noastră de la independență încoace. Modernizarea este însoțită de implementarea mecanismelor de asigurare a securității informaționale. Or, asigurarea securității informaționale a fost și va fi una dintre problemele-cheie de dezvoltare politică și economică a unui stat democratic, a unui stat pe cale de integrare europeană. Republica Moldova dezvoltă un sistem bine aranjat pentru asigurarea securității informaționale.

Cuvinte-cheie: *sistem informațional, informație, securitate informațională, Uniunea Europeană, stat democratic.*

THE INFORMATIONAL SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: ITS MODERNISATION AFTER THE COUNTRY'S EUROPEAN INTEGRATION

The article is an analysis of the development of present information and communication technologies development in our country since independence. Modernization is accompanied by the implementation of information security mechanisms. Information security has been and will be one of the key issues of political and economic development of a democratic state, a state on the path of the European integration. Moldova is developing a well-arranged, to ensure its information security.

Keywords: *information system, information, information security, European Union, democratic state.*

Este cunoscut faptul că mijloacele de accesare și transmitere a informației din ultimul secol au ajuns la un nivel științific și tehnologic foarte dezvoltat. Lumea se află și se va afla întotdeauna într-o complexă revoluție în domeniul tehnologiilor informaționale și a comunicațiilor. Dezvoltarea economiei de piață a condiționat transformarea informației în una din cele mai importante resurse de informare a cetățenilor, a societății, a statului, care își efectuează activitatea în baza măsurilor de colectare, înregistrare, procesare, stocare și transmitere a informației. Informația este și va fi întotdeauna recunoscută ca un motor al dezvoltării societății și omenirii. Într-adevăr, dezvoltarea permanentă a tehnologiilor din toate domeniile este însoțită, pe lângă avantajele apreciate, și de un număr de amenințări și riscuri noi în adresa securității acestora.

Asigurarea securității informaționale a fost și va fi una dintre problemele-cheie de dezvoltare politică și economică a unui stat democratic, a unui stat pe cale de integrare europeană. În urma celor expuse, în orice stat modern se creează un sistem bine aranjat pentru asigurarea securității informaționale.

Potrivit unei expresii populare, „Informația înseamnă putere. Protejarea informației înseamnă înțelepciune”.

Istoriceste, definiția termenului „informație” provine din vechii noștri strămoși, având semnificația de informare, ceva ce îmbogățește formarea unei idei despre ceva sau de a înștiința pe cineva [1, p.18].

Un stat democratic este un stat ai cărui cetățeni sunt informați și participă conștient la guvernare.

De multe ori observăm că o guvernare proastă are nevoie de secrete pentru a putea rezista, secretomania guvernărilor duce întotdeauna la dezvoltarea abuzurilor de putere, a corupției și a ineficienței în conducere. Accesul neîngrădit al cetățenilor la informația de interes public și participarea lor la luarea deciziilor sunt considerate două puncte forte ale unei guvernări democratice, ceea ce ar trebui să ia în considerare și Republica Moldova pentru a deveni un stat modern și contemporan.

Constituția Republicii Moldova prevede în articolul 1: „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic prezintă valori supreme și sunt garantate” [2].

Unul dintre drepturile fundamentale ale cetățenilor îl constituie dreptul accesului la informație. Dreptul cetățenilor de a primi informație cu privire la activitatea autorităților publice se consideră a fi una dintre condițiile esențiale ale democrației.

Conform legislației în vigoare privind accesul la informație, cetățenii care pot solicita informații oficiale sunt:

- orice cetățean al Republicii Moldova;
- cetățenii altor state, care au vize de reședințe sau de domiciliu pe teritoriul Republicii Moldova;
- apatrizii stabiliți cu domiciliul sau cu reședința pe teritoriul Republicii Moldova.

Furnizorii de informații, în conformitate cu legislația în vigoare și competențelor care le revin, sunt obligați:

- să asigure informarea activă, corectă și la timp a cetățenilor asupra chestiunilor de interes public și asupra problemelor de interes personal;
- să garanteze liberul acces la informație;
- să respecte limitările accesului la informație, prevăzute de legislație, în scopul protejării informației confidențiale, vieții private a persoanei și securității naționale;
- să dea publicității propriile acte adoptate în conformitate cu legea;
- să difuzeze de urgență pentru publicul larg informația care le-a devenit cunoscută în cadrul propriei activități, dacă această informație poate preîntâmpina sau diminua pericolul producerii unor prejudicii de orice natură etc. [3].

Desigur, trebuie să fie și restricții aplicate la accesul la informație în cazul când furnizorul de informații demonstrează că restricția este reglementată prin lege sau necesară pentru apărarea drepturilor uneia sau mai multor persoane, sau pentru protecția securității naționale.

În ansamblu, legislația Republicii Moldova cu privire la accesul la informație corespunde standardelor europene în domeniu, însă nerespectarea și necunoașterea acesteia de către cetățeni și furnizori duce la nerealizarea drepturilor cetățenilor privind accesul la informație.

Generația prezentă și cea viitoare este și, respectiv, va fi o generație a cunoașterii, a progresării, în care toți vor să beneficieze de tehnologiile informaționale și de serviciile digitale. Ele vor aduce o serie întreagă de avantaje în sprijinul realizării unor obiective strategice ale omenirii, precum lupta împotriva crimelor cibernetice, infracțiunilor informatice și, nu în ultimul rând, împotriva faptelor ce aduc atingere securității statului Republicii Moldova.

Actualmente, când lumea este dominată de dezvoltarea permanentă a tehnologiilor informaționale, este evident că multe dintre conceptele privind securitatea informațională vor căpăta noi definiții și valori, unele chiar neașteptate.

Un exemplu în acest sens poate reprezenta orice organizație care poate suferi modificări esențiale în ceea ce privește nivelul instituțional sau funcțional prin migrarea în zona virtuală. De exemplu, în Statele Unite ale Americii numărul cyberîntreprinderilor este în jur de 1 milion. Un alt exemplu vine din domeniu bancar, unde au fost dezvoltate servicii financiare de orice tip, servicii specializate efectuate de la domiciliul clienților etc.

Exemple de acest gen găsim și în domeniu militar, unde aceeași tehnologie permite în prezent oamenilor să facă schimb de informații sau să-și ridice nivelul de cunoștințe, acolo unde procesul de decizie trebuie să se realizeze rapid.

La nivel mondial, există și va exista întotdeauna o preocupare deosebită pentru îmbunătățirea domeniului tehnologiilor informaționale și comunicațiilor. Este de menționat faptul că în Uniunea Europeană sunt definite două documente importante adoptate de Comisia Europeană la data de 16.12.2010: Strategia europeană de interoperabilitate (European Interoperability Strategy - EIS) și Cadrul european de interoperabilitate (European Interoperability Framework EIF), ce țin de serviciile publice europene, două elemente-cheie ale Agendei digitale pentru Europa.

Scopul principal al unui sistem informațional și de comunicații este de a furniza către fiecare utilizator din cadrul unei organizații informații la care este abilitat să aibă acces. Un astfel de sistem trebuie să permită informarea tuturor nivelurilor funcționale ale organizației, să asigure operativitatea acestor informații, posibilitatea de selectare a informațiilor după anumite criterii, adaptabilitatea la modificări structurale ale informațiilor sau metodelor de procesare a acestora.

În prezent, nicio organizație nu-și poate îndeplini obiectivele strategice fără a dispune de resurse din domeniul tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor.

Terorismul cibernetic: prevenirea și combaterea

La moment asistăm la o extindere permanentă a rețelelor de comunicații, determinată în principal de multitudinea serviciilor atractive de rețea puse la dispoziția utilizatorilor, prețuri accesibile, stocare, informare etc.

Instrumente și resurse de atac cibernetic pot fi găsite cu ușurință chiar pe Internet. Totodată, sunt descoperite și exploatate permanent noi vulnerabilități ale rețelelor. Atacul cibernetic se execută în liniște, în nevăzul utilizatorului, și cu cât rețeaua este mai extinsă, cu atât este mai dificil a identifica ulterior locul, dar mai ales autorul atacului.

Utilizarea informației în scopuri rele, sau în cazul în care este afectată economia sau securitatea statului, face ca profilul atacului cibernetic să aibă uneori trăsături de acțiuni teroriste sau de terorism cibernetic.

Terorismul cibernetic constă în atacuri ciberneticе, unde se folosește un dispozitiv electronic și o rețea de comunicații pentru a cauza prejudicii de proporții, pentru a genera teamă sau pentru a intimida societatea într-un țel ideologic.

Din categoria rețelelor publice, Internetul este cea mai reprezentativă și cea mai mare rețea de informare în masă, inclusiv rețeaua de informații clasificate (careia i se mai spune confidențială), care conectează milioane de rețele, sute de milioane de calculatoare personale, servere și o mulțime de alte dispozitive, cum ar fi telefoanele mobile etc.

Potrivit știrilor de ultimă oră în domeniul securității informaționale a unui stat, Federația Rusă în frunte cu președintele actual susține că „Internetul a apărut ca un proiect special al CIA a SUA (Central Intelligence Agency of the United States of America) și așa și se dezvoltă” [6].

Această rețea globală, pe lângă faptul că oferă diversă informație, are și un rol determinant în funcționarea eficientă a diverselor domenii, precum: afaceri, bănci, comerț, administrație publică chiar și în apărare și siguranță națională.

Crearea unei infrastructuri europene de comunicații securizate este un obiectiv menționat în documentele Parlamentului, Consiliului și Comisiei Uniunii Europene; la fel și NATO are acest obiectiv pentru spațiul Alianței. În acest context, și Republica Moldova ar trebui să urmeze această cale de securizare, urmând pasul spre integrare europeană.

În Republica Moldova legea de bază care prevede combaterea fenomenului infracțiunilor informatice este Legea privind prevenirea și combaterea criminalității informatice, nr.20-XVI din 03.02.2009 [4].

În a doua jumătate a secolului al XX-lea s-au confruntat două sisteme politice diferite: sistemul occidental democratic și sistemul sovietic totalitar. Arma de bază folosită de unul contra altuia a fost informația deținută, care a și servit drept factor principal care a împiedicat declanșarea unui nou război.

La momentul actual orice stat este și va fi întotdeauna cointeresat să dețină informații referitoare la amenințările și pericolele ce pot periclita securitatea cetățenilor, a statului în general.

Rolul principal în asigurarea securității unui stat revine organelor securității statului, care au rolul de a verifica, raporta și evalua factorii de risc care folosesc mijloace și metode specifice în căutarea, culegerea, prelucrarea și valorificarea informațiilor, în depistarea amenințărilor ce ar pune pericol securitatea națională.

Potrivit alin.(2) pct.6 al Concepției securității naționale a Republicii Moldova, una dintre sarcinile principale ale securității de stat este „efectuarea de activități informative în scopul dobândirii informațiilor cu caracter politic, economic, tehnico-științific și militar, necesare Președintelui Republicii Moldova, Parlamentului și Guvernului pentru îndeplinirea sarcinilor securității naționale, activității politice externe, economice și militare”.

Culegerea de informații reprezintă un proces complex, care presupune utilizarea unor tehnici speciale de obținere a informațiilor, cum ar fi: HUMINT, OSINT, IMINT, ELINT, COMINT etc. Toate acestea ajută și vor ajuta în continuare ca serviciile speciale să-și îndeplinească datoria la un nivel înalt față de patrie, față de cetățeni, să proceseze și să analizeze informația parvenită într-un timp mai scurt și la un înalt nivel de calitate.

Activitatea de informații presupune realizarea de către organele abilitate a unui cerc de drepturi și obligații. Toate organele securității statului ale Republicii Moldova sunt obligate să informeze autoritățile publice despre problemele securității statului (art.8 lit.c) din Legea Republicii Moldova privind organele securității statului) [5].

Războiul informațional

Astăzi mai mult ca oricând nevoia de a cunoaște și de a fi la curent este tot mai importantă pentru a avea succes. Odată cu apariția Internetului la începutul secolului XXI, accesul la informație devine o armă cu două tăișuri. Internetul reduce distanțele dintre oameni, dintre civilizații, dintre state.

Cu ajutorul Internetului s-a dezvoltat și războiul informațional, care cuprinde acțiunile desfășurate pe timp de criză sau război și îndreptate împotriva informațiilor sau sistemelor informaționale ale adversarului (comitent cu protejarea propriilor informații) în scopul atingerii unor obiective sau influențării anumitor ținte.

Dezvoltarea infrastructurii informaționale, în curs de globalizare, în care se includ și structurile mediatice, generează posibilități de comunicare din ce în ce mai sofisticate. Acestea transmit informațiile într-un ritm tot mai rapid și pe distanțe tot mai mari.

Agresiunile informaționale ating și activitățile de influențare psihologică, ca de exemplu: manipulare, dezinformare, influențare, propagandă etc., desfășurate prin mass-media, prin care se induce în eroare țintele, pentru a atinge unele decizii în interesul inițiatorului, în scopul obținerii unor avantaje, unor sancțiuni pentru

încălcarea unor reguli sau principii, determinarea sau împiedicarea unor decizii politice, economice, militare sau de altă natură, inducerea unor opinii sau modificarea lor etc.

Manipularea și dezinformarea sunt principalele metode de realizare a agresiunii psihologice informaționale care utilizează tehnici specifice (ca zvon, propagandă etc.), pentru construirea unor mesaje speciale cu dirijarea lor (de exemplu, persoane, state) de către o sursă specializată, cu scopul de a o determina să acționeze în sensul dorit.

Accesul la informații publice

Când cetățeanul știe că are acces liber la un oarecare volum de informații publicate sau controlate de autoritățile publice, când cetățeanul își cunoaște dreptul de a avea acces liber la informații, putem vorbi deschis despre sentimentul libertății și o relație stabilită între libertate și securitate.

În secolul nostru, serviciile de informații (sau, cum li se mai spune, de intelligence) nu mai dețin monopolul absolut asupra informației clasificate sau secrete. Multe companii private au dezvoltat deja numeroase instrumente și produse performante de criptare sau intelligence. Astăzi, aproape toți care doresc să aibă acces liber la diferite date sau informații, performanța serviciilor de informații se apreciază nu prin numărul de informații deținute, dar prin calitatea acestora, prin legitimitatea lor. Informațiile secretele culese pentru protejarea securității naționale au și vor avea în viitor un rol important. Produsul lor valoros va depinde tot mai mult nu doar de cantitatea colectării, ci și de calitatea selecției și analizei informațiilor.

Studiul fenomenului „libertății informațiilor” este important pentru domeniul securității naționale, în urma căruia vor fi eliminate multe confuzii și teze eronate despre serviciile de informații. În procesul dezvoltării acestora în pas cu integrarea europeană, ele își vor face treaba mai bine dacă vor fi respectate și apreciate de populație.

La începutul sec. XXI, Republica Moldova a cunoscut un volum mare de informații de pe canalele electronice, datorită cărora cantitatea de informații procesată și receptată de publicul larg a crescut și crește din an în an. O parte însemnată în era colectării de informații electronice este cea a informațiilor publice. Prin informații publice se înțelege oricare informație care se referă la sau rezultă din activitățile unei instituții sau autorități publice care utilizează bani publici. Accesul la informații permite cetățeanului să aibă o imagine adecvată și să-și formeze o opinie proprie cu privire la societatea în care trăiește și la autoritățile care îl guvernează. Accesul la informații încurajează participarea persoanelor, grupurilor, comunităților la soluționarea întrebărilor apărute, de interes public sau privat și ajută la conducerea eficientă a diverselor instituții statale și la menținerea integrității acestora prin reducerea riscului corupției, care la momentul de față este foarte dezvoltată.

Accesul liber la informații contribuie și va contribui direct la creșterea transparenței în gestionarea banului public, va consolida responsabilitatea funcționarilor publici, va facilita combaterea corupției etc.

Legile cu privire la libertatea de informare au apărut ca rezultat al competiției pentru puterea politică dintre parlamente și executive, dintre partide politice, dintre cele care guvernează și cele de opoziție. Prima lege cu privire la libertatea de informare a fost actul privind libertatea presei, adoptat de Suedia în 1766. Dar, modelul de referință pentru reglementarea accesului la informații este „Freedom of Information Act (FOIA)” adoptat de Statele Unite după numeroase dezbateri și audieri în Congresul SUA (1955-1965).

Libertatea de exprimare și obținerea liberă de informații sunt necesare unei societăți democratice, unei societăți moderne, europene. Unele dintre cele mai grave violări ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului sunt justificate de guverne prin necesitatea protecției siguranței naționale.

În urma integrării Republicii Moldova în UE se vor stabili o serie de principii generale care vor face deosebirea între accesul liber la informații și restricțiile impuse de organele care răspund nemijlocit de apărarea securității naționale.

Accesul liber la informații în Republica Moldova și în SUA: studiu comparativ

Accesul la informații este un drept elementar într-o societate democratică. Bazele principiului libertății de informație, dar și limitările sale au fost stabilite pentru prima dată în Constituția Republicii Moldova. Astfel, asigurarea dreptului la informație este reglementat prin articolul 34 al Constituției RM, care prevede: (1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. (2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. (3) Dreptul la informație nu trebuie să prejudici-eze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională. (4) Mijloacele de informare publică, de stat

sau private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. (5) Mijloacele de informare publică nu sunt supuse cenzurii [2].

Tot aici se referă și Legea nr.133 din 08.07.2011, care asigură protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal, în special a dreptului la inviolabilitatea vieții intime, familiale și private etc.

Legea Republicii Moldova privind liberul acces la informație de interes public și Legea SUA privind libertatea de informare conțin reglementări care definesc aceeași materie: dreptul cetățenilor de a avea acces la informațiile de interes public. Prin acces la informațiile publice se înțelege atât reglementările care permit cetățenilor să solicite autorităților informațiile pe care le doresc, cât și limitările acestora, prin alte legi specifice, care stabilesc regimul excepțiilor, al informațiilor confidențiale, secrete etc.

Ca exemplu pot servi și alte state puternic dezvoltate, unde accesul la informație este garantat printr-un șir de acte legislative ce stabilesc diferența dintre informațiile privind secretul de stat și cele de interes public; în Norvegia un astfel de act se numește "Public Access Act", în Germania "Lander Press Law" etc.

În Republica Moldova are loc procedura inversă: nu de la interesul public, așa cum se face în mai multe țări, ci de la „Legea cu privire la secretul de stat”.

Accesul liber la informație și clasificarea informațiilor diferă de la țară la țară, în funcție de vechimea și importanța lor, fiind un indicator important în democratizarea societății. Poate tocmai din acest motiv comparația dintre experiența Statelor Unite, care are o istorie de peste 40 de ani de dezbateri și reglementări în acest domeniu, și experiența Republicii Moldova, care are o istorie mult mai mică, poate oferi concluziile necesare. Din comparația legislațiilor celor două țări rezultă că diferențele, deși sunt foarte mari, pot influența modul de aplicare și efectele practice.

Într-o mare măsură folosirea dreptului de acces la informațiile publice depinde de cultura generală, cultura politică a cetățenilor oricărui stat modern.

Organele responsabile de apărarea securității statului trebuie să protejeze secretele, cât de greu ar fi acest lucru, chiar și fără o voință politică. Este o misiune fundamentală a lor, prin care apără și democrația.

Fiind o țară cu aspirații europene, calea de dezvoltare a Republicii Moldova este orientată spre integrarea în Uniunea Europeană. Atingerea progresului Republicii Moldovei în construcția societății informaționale prin aplicarea standardelor și normelor europene este una dintre condițiile importante în formularea clară a politicilor. Modernizarea electronică este recunoscută drept mecanism important în evaluarea sistematică a priorităților strategice.

Am menționa faptul că ar fi benefică implementarea de către Guvernul Republicii Moldova a unei Concepții a Securității Informaționale. Acest document trebuie să corespundă cerințelor UE privind utilizarea și protecția resurselor informaționale. Este necesar ca Guvernul Republicii Moldova să asigure implementarea bazelor de date electronice la standarde europene, precum și integrarea lor reciprocă, în condiții de securitate a informațiilor.

Finalizând, vom menționa că asigurarea securității informaționale va deveni un factor determinant în asigurarea securității statului Republicii Moldova.

Bibliografie:

1. CHIȘ, I. Dreptul informațiilor – provocarea societății contemporane. În: *A X-a sesiune de comunicări științifice „Securitate și Societate: provocările mileniului trei”*. Vol.II. Secțiunea: *Securitate și Siguranța națională – Concepte și doctrine în modernism*. București, 2004.
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
3. Legea Republicii Moldova privind accesul la informație, nr.982-XIV din 11.05.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.88-90.
4. Legea privind prevenirea și combaterea criminalității informatice, nr.20-XVI din 03.02.2009. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.20-XVI.
5. Legea privind organele securității statului, nr.619-XIII, din 31.10.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.02.1997, nr.10-11/115.
6. http://www.publika.md/putin-vrea-sa-controleze-spatiul-virtual-in-rusia-internetul-este-un-proiect-al-serviciilor-de-spionaj-american_1900171.html (Accesat 20.04.2014).

Prezentat la 20.04.2014